

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Христо Маринов Иванов ВСУ „Черноризец Храбър“
на дисертационния труд на ДАРИУШ РЕШКО

на тема **„ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СЕКТОРА НА МАЛКИТЕ И
СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО
НА ПОЛСКИТЕ ПРОВИНЦИИ“**,

представен за придобиване на научна степен „доктор на науките“
научно направление 3. 7 „Администрация и управление“
докторска програма „Организация и управление извън сферата на
материалното производство“

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Избраната тема е свързана с изследване на въздействието на малките и средните предприятия върху развитието на полските провинции. Дисертантът смята, че предприемачеството е начин на поведение, което се основава на знанието. То води до нови ресурси, които създават необятни възможности за усъвършенстването на просперитета. Развитието на регионите във връзка с предприемачеството не е обстойно обсъден в полската литература.

Актуалността обхваща процесът на регионално развитие на предприемаческите фактори, най-важният от които е функционирането на сектора на малки и средни предприятия, които са изключително важни икономически категории от политическа и социална гледна точка. Малките и средните предприятия (МСП) са предприятия от няколко човека до 250 човека и представляват основна част, както от полската, така и от европейската икономика. Те са ключов компонент на европейската промишленост. **Значението** на сектора от МСП играе важна роля в процесите на усъвършенстване на всички развити пазарни икономики, включително и в ЕС.

Констатирах пълно съответствие на предложената ни от автора тема на дисертационния труд със съдържанието на представената разработка. В труда се съдържат нови методи и процедури. Посочени са достатъчни факти и анализи за доказването му. Направените в съответните раздели изводи и практически препоръки смятам, че са удачни, приложими и с необходимия ефект за целеното въздействие.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Въведението разглежда създаването на основите за пазарната икономика в страните от бившия комунистическия лагер, което започна от началото на 90-те години на миналия век. Сред тях е и Полша, която е първата страна, която се опита да реструктурира икономиката и да я превърне в модел, характеризиращ се със система, основана на пазарния механизъм. Във въведението са представени предмета, обекта, обхвата, целта и задачите на дисертацията. Конкретизирана е хипотезата и са представени ограничителните условия и използваната методология за изследването. Също така е представено описание на източниците на данни.

Обекта на изследване е секторът на малките и средните предприятия във всички 16 полски (NTS-2) провинции.

Предметът на дисертационното изследване обхваща анализът на въздействието на броя на микро, малки и средни предприятия върху нивото на регионално развитие на всички полски провинции (NTS-2), измерено чрез brutния вътрешен продукт на глава от населението.

Обхвата на дисертацията има теоретическо-емпиричен характер. Той е в два аспекта:

- *времеви* – изследването използва данни от 2005 г. до 2015 г., включително;

- *пространствен* – обхваща цялата територия на Полша -16 (NTS-2) провинции.

Целта е правилно формулирана. Това е извършването на анализ и оценката на предприемаческата роля на малките и средните предприятия в процеса за регионално развитие във всички полски провинции.

Научните задачи обхващат:

1. Определяне и анализ на регионалното развитие в Полша;
2. Спецификата на Малките и Средните предприятия в конкретните региони на Полша и каква е промяната им в периода на изследването от 2005 г. до 2015 г.;
3. Общата характеристика на полските провинции;
4. Определяне на корелацията на регионалното развитие, измервана със стойността на brutния вътрешен продукт на глава от населението в различните региони и броя на микро, малки и средни предприятия.

Изследователският проблем се определя от следните обстоятелства:

- Секторът на малките и средните предприятия играе важна роля в икономиката на страните със свободни пазари. Полша не се различава от тези страни по отношение на структурата и пропорцията на броя на предприятията, в които основният критерий за разграничаване е броя на работещите в търговското дружество;

- Без съмнение, в различните региони на Полша има различия в броя на представителите на сектора на МСП;
- Съществуват различия между равнището на развитие на отделните регионални провинции (NTS-2);
- Предприемачеството е фактор за развитието на регионите, но интензивността на този феномен е различен в отделните провинции на Полша (NTS-2);
- Секторът на малките и средните предприятия играе важна роля в процесите свързани с развитието на полските региони;
- Различен е броят на предприятията от сектора през последователните години от проучвания период, в рамките на определен регион, както и между регионите (NTS-2).

Издигнатата *изследователска хипотеза* е правилно формулирана. Това е презумпцията, че е променлива интензивността, формата и начина на прилагане на регионалното предприемачество от сектора на малките и средни предприятия. Интензивността се определя като променящият се брой бизнес търговски предприятия във всяка категория: микро, малките и средните предприятия представляват важен фактор за регионалното развитие на полските войводства (NTS-2). Тезата е апробирана във всичките 16 полски провинции (NTS-2), като в анализа се използват процесите, които протичат в сектора на малките и средните предприятия функциониращи в полските провинции (NTS-2).

Методология на изследването. При избора на методи, техники и изследователски инструменти са взети предвид характерът на изследвания проблем и целите на научното изследване, което предоставя най-доброто методологическо решение. Използва се метода на мултивариантен анализ на данните. Този метод се прилага при изследването на икономическата реалност с използването на корекции от обекти, описани с много функции (променливи).

В допълнение към анализирания явления е извършена и класификация на изследваните характеристики:

- брутен вътрешен продукт на глава от населението;
- броят на микро, малки и средни предприятия по отношение на структурната прилика, като се използва многомерен клъстерен анализ на k-средните и йерархичен метод.

Ограниченията на проблемния обхват на дисертационния труд са:

- Описаните данни, които се използват за характеристиките на отделните провинции са към 2015 година;

- Съгласно класификацията действаща в момента в Полша и в Европейския съюз структурирането на стопанските предприятия към определена категория на МСП се осъществява с помощта на три общи характеристики на предприятието:
 - брой на заетите лица;
 - общ счетоводен баланс;
 - стойността на приходите.
- В дисертационният труд всички изчисления в извършените анализи са проведени с използването само на първия критерий за класиране, т.е. броя на служителите.
- Емпиричните изследвания представляват само категорията от количествени методи.
- Проучването не позволява да се формулират практически изводи под формата на специфични препоръки, насочени към стимулиране на регионалното развитие и предприемачеството, които могат да бъдат приложени към практиката за административно управление, адресирани до полските провинции.

Съдържателната част на дисертационният труд се състои от четири глави:

Глава първа на дисертационният труд **"Регионално развитие и неговите детерминанти"** е теоретично въведение в емпиричните проблеми, свързани с анализа, оценката и измерването на процесите за развитие в полските (и европейските) провинции. Главата завършва с 9 извода.

Глава втора **„Специфика на малките и средните предприятия“**, обхваща процесите на регионално развитие, която е в основата на по-нататъшните емпирични изследвания. Главата завършва с 16 извода.

В Глава трета **„Обща характеристика на полските провинции“** е представено подробно описание на всичките 16 полски провинции (NTS-2) с особен акцент върху описанието на търговските предприятия, които осъществяват дейност, като се има предвид цифровата, пространствената и генеричната структура. Главата завършва с 28 практически препоръки.

Глава четвърта на дисертационният труд, **"Влиянието на микро, малки и средни предприятия в регионалното развитие на отделните региони, измерено със стойността на brutния вътрешен продукт на глава от населението в периода 2005-2012"**. Тук е анализирано нивото на регионалното развитие на отделните региони (NTS -2) измерено със стойността на brutния вътрешен продукт на глава от населението. Главата завършва с предлагането на 15 добри практики.

3. Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

В научните приноси дисертантът ни е представил неговите виждания, с които съм съгласен. В авторският му труд се потвърди хипотезата. Проблемът за въздействието на МСП върху полските региони е с променлива интензивност, форма и начин на прилагане на регионалното предприемачество.

В заключението на изследването се подчертава теоретичното обобщение и предложеното ново решение на важен научен проблем, което се състои в разработването на теоретико-методологически, методически и практически подходи за въздействие на сектора на микро, малките и средните предприятие върху развитието на полските провинции. Резултатите от изследването формулират теоретичните и научно-практически обобщения, изводи и практически препоръки.

Научни приноси

1. В дисертационният труд е **обоснована научно-методологическата същност на въздействието на МСП върху развитието на полските региони;**

2. **Обосновани и доказани са основната изследователска теза, че променливата интензивност, формата и начина на осъществяване на феномена регионално предприемачество в сектора на МСП, се определя като променящия се бизнес в съответните им видове: микро, малки и средни предприятия;**

3. **Разработена е функционална класификация, чрез която се потвърждава тезата, че въз основа на всички 16 полски войводства функционират микро, малките и средни предприятия;**

4. **Частичното е потвърдена тезата, при изследването на връзката между явленията, представена в статистическа и математическа форма;**

5. **Основната цел е постигната при идентифицирането, анализа и оценката на развитието на сектора на микро, малките и средни предприятия в процесите на регионално усъвършенстване във всички полски региони (NTS-2);**

6. **Бяха изпълнени и задачите.** Убедени сме, че секторът на микро, малките и средни предприятия играе важна роля в развитието на полските провинции.

Допускам, че научните приноси са оригинална авторова разработка, а научно-приложните приноси са изпълнени чрез посредничеството на приложената методология и методи.

Научно-приложни приноси

7. Разработен е методически инструментариум за регионалното развитие на полските провинции, който отчита предприемачеството като определящ при развитието на микропредприятията. Той е най-силно представен в сектора на МСП в Полша;

8. Внедрени са резултатите от положителната корелация между промените в броя на предприятията в сектора на МСП съобразно промените в стойността на нивото на регионалното развитие, измерено с показателя от brutния вътрешен продукт на глава от населението. Те са изчислени с методологията на brutния вътрешен продукт по отношение на отделните провинции;

9. Въз основа на осъществения анализ, е възприета корелационната зависимост между броя на предприятията в сектора на МСП и нивото на регионалното развитие като цяло и в отделните воеводства е отчетена различната интензивност. Установено е също, че основният фактор на развитие, е група от микропредприятия;

10. Предложен е и е обоснован икономически модел при който въздействието на сектора на МСП върху развитието на полските провинции е производна на политическото решение на правителството на Република Полша.

Предполагам, че всички приноси са достоверни, тъй като и резултатите в изследователският труд го доказват.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Определено смятам, че в дисертационният труд са получени резултати и приноси относно:

- Собствена разработка въз основа на резултатите от изследванията.
- Собствена разработка въз основа на изчисления.
- Прилагането на корелация за обобщение на данни.
- Използване на корелация за отстраняване по двойки.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Представени са ни 25 публикации по дисертацията. След запознаване с публикуваните автори научни трудове установих тяхната оригиналност, добросъвестност при цитиранията и при прилагането на взаимстваните идеи. В основата си те съответстват на тематиката на дисертационният труд.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

В изследваните постановки докторанта използва самостоятелно придобити данни. Главите на дисертационния труд завършват с изводи и практически препоръки, които отговарят на съдържанието на дадените постановки. Изводите са насочени към ефективността и ефикасността на представянето на лицата с увреждания на свободния трудов пазар.

Убеден съм в творческото, добросъвестно и точно използване на литературните и електронни източници по поднесеният ни проблем. Установих, че автора е оценил и творчески е приложил част от идеите на други автори като ги е насочил към изследвания проблем и въз основа на тях е изградил собствен стил на поднасяне на материала.

7.Оценка за автореферата

Смятам, че са спазени изискванията за съответствие на автореферата на дисертационното изследване. Отразени са направените от автора изследвания. В общата характеристика е представена актуалността на изследвания проблем, целите и задачите. Дисертацията се състои от четири раздела, които обхващат 400 листа.

В автореферата съдържанието на дисертационния е подробно описано. Накрая на всяка глава са представени обобщения, изводи и практически препоръки направени от дисертанта.

Определено смятам, че основните положения и научните приноси дисертанта успешно ги е защитил в представеният ни дисертационен труд.

8.Критични бележки

Първата бележка е, че съществува известна диспропорция между представените в дисертацията по страници глави. Страниците е препоръчително да бъдат приблизително равни на брой в отделните глави.

В по-нататъшните си разработки да използва по-обширно базата данни, като ги сподели и с други изследователи;

В бъдещите си научни трудове да направи по-смели, авангардни изводи и практически препоръки за промени в законодателството отнасящо се до лицата с увреждания търсещи работа на свободния трудов пазар.

9.Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение

Не познавам дисертанта. Запознат съм само с неговата научна продукция.

10.Заклучение

В заключение смятам, че качествата на кандидата за „**доктор на науките**” **ДАРИУШ РЕШКО** са неоспорими. Той **ме убеди**, че е придобил необходимите знания и опит самостоятелно да формулира, изследва, оценява и анализира научни и научно-приложни проблеми и да предлага обосновани решения. На основание, изискванията на чл. 12 от Закона за развитие на академичния състав в Република България и чл. 35 от Правилник за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, представеният ми за рецензия дисертационен труд с автор **ДАРИУШ РЕШКО** констатирам, че представлява задълбочено и самостоятелно научно изследване с научно-приложни резултати и отговаря на изискванията за придобиване на научна степен “**доктор на науките**”.

Дата

РЕЦЕНЗЕНТ